

Rammeplan for

Førskolelærerutdanningen

Fastsatt 3. april 2003 av
Utdannings- og forskningsdepartementet

INNHold

Kapittel 1 LÆRERUTDANNING.....	3
1.1 Formål og egenart	5
1.2 Å være lærer.....	6
1.3 Å bli lærer	7
1.4 Samfunn, barnehage/skole, lærerutdanning	8
1.5 Fra rammeplan til fagplan.....	10
Kapittel 2 FØRSKOLELÆRERUTDANNING.....	11
2.1 Formål og egenart	13
2.2 Oppbygning og organisering.....	14
2.3 Praksisopplæring.....	15
2.4 Prinsipper for arbeids- og vurderingsformer.....	16
2.5 Fra rammeplan til fagplan.....	17
Kapittel 3 PLANER FOR FAG OG FAGOMRÅDER.....	19
3.1 Pedagogikk	21
3.2 Drama	24
3.3 Forming.....	26
3.4 Fysisk fostring.....	28
3.5 Kristendoms-, religions- og livssynskunnskap (KRL).....	30
3.6 Matematikk	32
3.7 Musikk	34
3.8 Naturfag med miljølære	35
3.9 Norsk.....	37
3.10 Samfunnsfag	39
3.11 Drama og rytmikk for døve.....	41
3.12 Norsk for døve	43
3.13 Norsk tegnspråk	45
3.14 Duodji	47
3.15 Samisk.....	49
FORSKRIFT TIL RAMMEPLAN FOR FØRSKOLELÆRERUTDANNING	51

Kapittel 1

LÆRERUTDANNING

1.1 Formål og egenart

Lærerutdanningene skal samlet dekke det behovet samfunnet har for kvalifiserte lærere i alle fag og på alle fagområder innenfor barnehage, skole og voksenopplæring. Etter endt utdanning skal lærerne kunne arbeide for å realisere de målene som er satt for den enkelte virksomheten og for opplæringssystemet som helhet. I *lov om universiteter og høyskoler § 54a* er formålet med lærerutdanning uttrykt slik:

«Lærerutdanning skal gjennom undervisning, forskning og faglig utviklingsarbeid, gi den faglige og pedagogiske kunnskap og praktiske opplæring som er nødvendig for planlegging, gjennomføring og vurdering av undervisning, læring og oppdragelse. Utdanningen skal ta utgangspunkt i ulike forutsetninger hos elever og barnehagebarn og være i samsvar med målene for det opplæringsnivå utdanningen sikter mot.

Utdanningen skal fremme studentenes personlige utvikling og yrkesetiske holdning, utvikle evne til refleksjon, vekke interesse for faglig og pedagogisk utviklingsarbeid som er relevant for arbeid i skole og barnehage, og gi forståelse for sammenhengen mellom læreryrket og opplæringssystemets funksjon i samfunnet.»

Lærerutdanningen er mangfoldig. De ulike lærerutdanningene sikter mot læreroppgaver i bestemte fag eller i bestemte deler av opplæringen. Samtidig har lærerne en overlappende kompetanse, slik at skoleeieren kan sette sammen et lærerteam ut fra behovene på den enkelte skolen. Gjennom profilering av studiet eller videre utdanning kan lærere også utvide sin tilsetningskompetanse.

Førskolelærerutdanning (treårig) kvalifiserer for pedagogisk arbeid i barnehagen og første klassetrinn i grunnskolen. Med ett års relevant videreutdanning kan førskolelærere tilsettes for arbeid på første til fjerde klassetrinn.

Allmennlærerutdanning (fireårig) kvalifiserer for arbeid i grunnskolen og i voksenopplæring i grunnskolefag.

Faglærerutdanning (treårig og fireårig) kvalifiserer for arbeid i fag i grunnskolen, i videregående opplæring, i voksenopplæring og for annet kulturelt arbeid med barn og unge.

Yrkesfaglærerutdanning (treårig) kvalifiserer for arbeid i videregående opplæring, i voksenopplæring og i fag femte klassetrinn i grunnskolen.

Praktisk-pedagogisk utdanning (ettårig) bygger på studier i fag eller på en yrkesutdanning med praksis og yrketeori og kvalifiserer for arbeid fra femte klassetrinn i grunnskolen, i videregående opplæring og i voksenopplæring.

Integrert mastergrad (femårig) kvalifiserer for arbeid i noen fag fra femte klassetrinn i grunnskolen, i videregående opplæring og i voksenopplæring.

Samisk lærerutdanning

Målet for de samiske lærerutdanningene er å sikre samiske områder kvalifisert personale i barnehage og skole. Utdanningene er i hovedtrekk organisert som annen lærerutdanning. Det skal være mulig å ta lærerutdanning med særlig vekt på både nordsamisk, sørsamisk og lulesamisk språk og kultur. Samisk lærerutdanning er lagt til rette også for studenter fra Sverige og Finland. *Samisk allmennlærerutdanning* kvalifiserer for arbeid i norsk og samisk

grunnskole. *Samisk førskolelærerutdanning* kvalifiserer for arbeid med barn i samiske og norske barnehager og i første klasse i grunnskolen.

Lærerutdanning for døve

Målet med lærerutdanningene for døve er å sikre kvalifisert opplæring for døve barn og unge i barnehage og skole, og de omfatter blant annet fagene norsk tegnspråk og norsk for døve. I utdanningene er noen fag og opplegg justert slik at de passer for døve studenter, og slik at de gir didaktisk kunnskap om opplæring for døve. *Allmennlærerutdanning for døve* kvalifiserer særlig for tilsetting som lærer for døve og hørselshemmede barn og unge.

Førskolelærerutdanning for døve kvalifiserer særlig for arbeid med døve og hørselshemmede barn i barnehagen og det første året i grunnskolen.

1.2 Å være lærer

Ingen enkeltfaktor er mer avgjørende for kvaliteten i barnehage og skole enn læreren. Den kvalifiserte læreren skal ha en allsidig kompetanse.

Utviklingen i samfunnet bygger på at ny kunnskap blir utviklet, og at kjent kunnskap blir omformet. Læreren trenger metoder til å hente inn og oppdatere sin kunnskap hele livet. Lærerstudiet skal gi innsikt i slike metoder og trening i å bruke dem. En solid *faglig kompetanse*, bygd blant annet på vitenskapsfag, kunsthøgskolefag og yrkesfag, er grunnlaget for den pedagogiske virksomheten. Samtidig må studiefagene ses i sammenheng med kunnskapsbehovet i skolefagene, yrkesfagene eller fagområdene i barnehagen. Også oppgavene som kulturformidler, veileder, forbilde og inspirator tilsier at læreren trenger solid faglig kompetanse.

Kjernen i den *didaktiske kompetansen* er å kunne legge til rette for at elevene skal lære å lære, slik at de kan utvikle sin personlige danning og bidra til fellesskapet på en meningsfylt måte. Det dreier seg også om å kunne analysere forutsetninger og behov hos barn og unge, velge og grunngi læringsinnhold, arbeidsmåter, bruk av læremidler og vurderingsformer og kunne utforme individuelle opplæringsplaner. Skal barn beholde og videreutvikle lærelyst og tro på egen mestring, må læreren ha evne til å inkludere barna, foreldrene / de foresatte og kollegene aktivt i det pedagogiske arbeidet. Det er viktig å ha kunnskap om ulike læringsstrategier og vurdere hvordan disse strategiene kan nyttes i ulike situasjoner. Didaktisk kompetanse er også å kunne planlegge opplæringen innenfor rammene som er satt i lover og forskrifter og i planverket for barnehage og skole.

Læreryrket krever *sosial kompetanse*, det vil si evne til samhandling og kommunikasjon. Læreren skal kunne legge til rette for gode læringsmiljøer gjennom samvær med barn og unge, kunne vise omsorg for den enkelte og være tydelig som leder. For å komme alle barn og unge i møte, gi dem gode opplevelser og stimulere deres lærelyst, er det viktig at læreren samarbeider med foreldre/foresatte, kolleger og andre som har ansvar for barns oppvekstmiljø. Skal elevene etablere nye læringsstrategier, må de møte en lærergruppe som samarbeider om nyskaping i et teamsamarbeid. Et slikt pedagogisk team vil bare lykkes der den enkelte har toleranse og evne til innlevelse, men også kunnskap om ledelse og konflikthåndtering.

Lærere trenger *endrings- og utviklingskompetanse* når de skal fornye den pedagogiske virksomheten. Da må de være åpne for endring og nytenkning når det gjelder kunnskapsinnhold og læringsformer i fagene og i det pedagogiske synet på opplæring. De må samtidig vite hvordan de kan ta vare på det som er verdifullt. Lærerne må, individuelt og i teamsamarbeid, kunne analysere og vurdere aktivitetsplaner, fagplaner, arbeidsmåter og

organisering av opplæringen. De må kunne se barn og unges utvikling, læring og danning i sammenheng med endringer i samfunnet. Det innebærer kreativitet og læringsstrategier som fremmer entreprenørskap, det vil si evne til å ta initiativ til å starte nye aktiviteter eller virksomheter. Læreryrket forutsetter daglig planlegging og oppdatering av kunnskapene.

I all sin virksomhet trenger læreren *yrkesetisk kompetanse*. Det innebærer å kunne se sammenhengen mellom allmenn moral og etikk og de særskilte kravene yrket stiller. Samværet med barn og voksne kan omfatte både informasjonsplikt og taushetsplikt. Ofte møter læreren barn i konflikt og krise, og det kan føre til etiske dilemmaer. Lærerrollen gir makt, og læreren må forvalte denne makten i samsvar med lovverk, erkjente grunnverdier og barns rett til likeverdig behandling. Yrket krever skjønnsomhet og etisk begrunnelse for valg av lærestoff og arbeidsmåter. Etisk kompetanse gir et grunnlag for lærerens yrkesmessige dannelse og er nødvendig dersom rollen skal forvaltes med frimodighet, ansvarlighet og ydmykhet.

De fem kompetanseområdene som er nevnt ovenfor, er alle *aspekter ved lærerens mangfoldige yrkeskunnskap*. De er kjernen i lærerens profesjonskunnskap. Disse aspektene blir utfordret i varierende grad i ulike situasjoner. Evnen til å handle under skiftende vilkår gir lærerkompetansen et samlet og personlig uttrykk. Læreren skal kunne reflektere over egen kompetanse, kunne vurdere kvaliteten på opplæringen og kunne stille kompetansen til rådighet for et lærende og handlende kollegialt fellesskap.

1.3 Å bli lærer

Lærerutdanning er *krevede*, fordi studentene skal utvikle mange typer kompetanse og lære på flere arenaer. Lærerstudentene skal i studiet tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger som kan legge grunnlag for personlig vekst og dannelse og fungere som redskap i yrkesutøvelsen. Studiet må derfor legges opp slik at det fremmer sammenheng i opplæringen og hjelper studentene til å utvikle en helhetlig kompetanse. I en yrkesutdanning skjer læringsarbeidet på tre arenaer:

Praksisfeltet som læringsarena

Den praktiske opplæringen i barnehage, skole og bedrift skal være styrende for en yrkesrettet lærerutdanning. Institusjonene skal tilby lærerstudentene varierte praksiserfaringer, som kan gi en innføring i yrket. Denne praktiske delen av utdanningen må være allsidig, med stigende krav til selvstendighet og ansvar. Studentene skal lære å planlegge, gjennomføre og vurdere opplæring. I møte med barnet eller eleven skal studentene erfare hvor avgjørende et godt sosialt samspill er for vekst og utvikling. Praksisfeltet må også brukes i fagstudiet ved at en bearbeider teoretiske problemstillinger i en praktisk situasjon. Når studentene bearbeider erfaringer fra praksisfeltet, kan de utvikle analytisk ferdighet og evne til å variere arbeidsformer og tilnæringsmåter. At de reflekterer over enkeltsituasjoner som de møter i praksisopplæringen, bidrar til at de utvikler et realistisk syn på læreryrket.

Fagstudiet som læringsarena

Lærerstudentene skal i studiet tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger som kan legge grunnlag for personlig vekst og dannelse og fungere som redskap i yrkesutøvelsen. Det kan skje på flere måter:

For det første skal studentene skaffe seg grundig innsikt i fagene, både som basis for lærerarbeidet og som del av sin egen dannelsesprosess. Dannelse innebærer her at studentene

utvikler personlig modenhet og selvforståelse, men også at de tilegner seg vitenskapelig tenkemåte og bruker kunnskaper fra ulike fagtradisjoner på en kreativ, konstruktiv og kritisk måte.

For det andre må fagkunnskapen relateres til arbeid med fagene i ulike opplærings situasjoner. Det skjer i det fagdidaktiske studiearbeidet i hvert enkelt fag og på tvers av fag. Studentene må skaffe seg erfaring med temabasert, tverrfaglig og flerfaglig læringsarbeid, slik at de kan stimulere elevene til varierte læringsstrategier. De skal kunne legge til rette for gode læringsmiljøer i barnegrupper, i klasserom og verksteder og i uteaktiviteter. De må få oppleve hva som skal til for å skape et stimulerende læringsmiljø, tilpasset barn i ulike aldersgrupper og med ulike forutsetninger.

For det tredje må studentene bli kjent med vilkår og rammer for opplæringen. Det krever at de blir kjent med barn og unges læretrang og skaperglede. Studentene må kjenne til og kunne ta i bruk ulike pedagogiske perspektiver og læringsstrategier. De må lære hvordan de kan legge opp et aktivt og positivt samarbeid med hjemmet og med lokalsamfunnet. De skal tilegne seg innsikt i skole- og barnehagehistorie, i utdanningssystemets oppgaver og virkemåte og i viktige prinsipper for organisering og ledelse.

Samhandling, utforskning og refleksjon som læringsarena

De institusjonene som har ansvar for lærerutdanning, må samarbeide med praksisinstitusjonene om å utvikle en helhetlig lærerkompetanse. Studentene skal kunne analysere teorier, erfaringer og innsikter på tvers av fag og læringsarenaer. De må få drøfte praksiserfaringer og aktuelle problemstillinger fra fagstudiet med representanter for teorifagene og for praksisfeltet. Studiet skal på denne måten oppmuntre til studentaktive læringsformer og framstå som et *pedagogisk læringsverksted*. Slik kan studiet legge grunnen for aktiv deltakelse i faglig teamsamarbeid i barnehage og skole.

Forsknings- og utviklingsarbeid er spesielt godt egnet til å identifisere og vurdere ulike tilnæringsmåter og til å forstå hvordan praktisk-pedagogiske utfordringer kan håndteres. Når forskere i lærerutdanningen arbeider med faglige prosjekter i praksisfeltet, vil de bruke problemstillinger og utvikle kunnskap som er gyldig for barnehagen, skolen og yrkeslivet, men også for lærerutdanningen. Praksisnær forskning og forskning på dagens skole og barnehage kan gjøre utdanningen relevant og stimulerende, og studentdeltakelse i slike prosjekter kan stimulere evnen og viljen til fornyelse.

Læring og utvikling skjer gjennom hele utdanningen, men det er først når studentene bearbeider erfaringer på tvers av fag og læringsarenaer, at kompetanseområdene blir sett i forhold til hverandre og kan danne en helhet. Slik kan den enkelte student legge grunnlaget for yrkeskunnskap og for handlekraft som lærer.

1.4 Samfunn, barnehage/skole, lærerutdanning

Skal lærerutdanningen være *relevant*, må den forberede studentene på de kravene og forventningene samfunnet stiller til barnehagen og skolen. Samfunnet endrer seg, og dermed endres også vilkårene for opplæring. Det blir stilt krav til at barnehagen og skolen tar opp i seg og bearbeider tendenser og strømninger i samfunnet. Utfordringene for vår tids lærerutdanning er knyttet til blant annet disse utviklingstrekkene:

Norge står i stigende grad fram som en del av et *globalt samfunn*. Det gir glede og nytte gjennom et større mangfold av kunnskaper, livssyn, livsstil, språk og kunstneriske uttrykk. Barn fra språklige minoriteter utgjør et økende innslag i opplærings systemet, samtidig som behovene og interessene til urfolk og nasjonale minoriteter har fått økt oppmerksomhet.

Læreren må ha kunnskap om situasjonen for to- og flerspråklige elever, om møtet mellom kulturer mer allment, og han eller hun må selv kunne samarbeide med foreldre/foresatte fra ulike kulturer. Studentene må bli kjent med urfolks historie, kultur og institusjoner. I vårt land gjelder dette særlig nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk språk, kultur og samfunn. Lærerutdanningen bør på sin side rekruttere og inkludere stadig flere minoritetsspråklige studenter og ta vare på kompetansen disse studentene kan tilføre barnehagen og skolen.

Mange unge reiser mye. Flere tar deler av utdanningen i et annet land. Det innebærer at det stilles stadig større krav til fremmedspråklig ferdighet og til kunnskap om andre land og kulturer. Institusjonene som gir lærerutdanning, skal se til at *det internasjonale perspektivet* blir integrert i alle fag og studieenheter. De må være åpne for impulser fra lærerutdanninger i andre land, gi flere studietilbud på engelsk og legge til rette for studentutveksling. Samtidig må de bli kjent med sin egen kultur gjennom sammenliknende analyser, blant annet av opplæringssystemet. De må også kjenne til de internasjonale menneskerettigheter og barns rettigheter, som gjelder på tvers av landegrensene.

Medieindustrien og informasjons- og kommunikasjonsteknologi med verdensomspennende rekkevidde preger samfunnet i stigende grad og fører til nye former for læring. Barn og unge er ofte de første til å ta ny teknologi i bruk. Det er en utfordring for lærere som ikke selv er fortrolige med den nye teknologien. Lærerstudentene skal kunne bruke teknologien til læring og kommunikasjon, men de skal også kunne reflektere kritisk omkring bruken av den.

Kunstneriske ytringsformer er en viktig del av hverdagen. Framveksten av musikk- og kulturskoler har bidratt til at langt flere barn og unge har hatt mulighet til å utfolde seg innenfor ulike kunstarter. I tillegg er det frivillige forenings- og kulturlivet en berikelse for oppvekstmiljøet. I barnehagen, skolen og skolefritidsordningen skal skapende virksomhet, opplevelser og kreative uttrykksformer være en vesentlig del. Et nært samarbeid med musikk- og kulturskoler og annet kulturliv i nærmiljøet vil berike barnehagen og skolens virksomhet.

Forbrukersamfunnet slår stadig kraftigere inn i hverdagen til barn og unge. Det utgjør en sterk verdipåvirkning. Barnehagen og skolen må kunne møte denne påvirkningen med alternative kunnskaper og verdier. På dette området må lærere samarbeide nært med foreldre/foresatte. Lærerutdanningen skal på sin side forberede studentene på denne oppgaven. Gjennom kritisk drøfting av forbrukersamfunnet skal studentene lære hvordan de kan presentere elevene for alternative perspektiver, holdninger og verdier.

Et samfunn der sterkere *konkurranse* også preger barnehage og skole, kan stimulere til ekstra innsats og gode lærings sirkler, men kan også gi grobunn for mismot og vegring mot å lære. Det er en utfordring for lærere å hjelpe dem som ikke deltar aktivt. Læringsmiljøet må legges til rette slik at det inkluderer barn og unge med ulike forutsetninger, også de som har behov for spesialundervisning. Alle skal få oppleve at det nytter å arbeide, og at de kan lykkes. Tilpasset opplæring skal være en del av alle fag i lærerutdanningen.

De fleste barn og unge opplever en trygg oppvekst, men noen barn har en utrygg tilværelse, preget av *omsorgssvikt*. Det kan prege læringsfellesskapet og undergrave motivasjonen. Slike problemer kan læreren bearbeide sammen med andre som har ansvar for oppvekstmiljøet til barna. Lærerutdanningen må forberede studentene på disse utfordringene og også gi dem opplæring i å løse konflikter og å forebygge og bekjempe mobbing, vold og rasisme. Utdanningen må hjelpe studentene til å takle situasjoner der barn og unge opplever dødsfall, krig, seksuelle overgrep eller andre kriser som krever særskilt omsorg og tiltak fra lærerens side.

Opplæringen i barnehage og skole har som forutsetning at barna skal vokse opp i et langt mer *likestilt samfunn* enn det tidligere generasjoner gjorde. Det er et mål for opplæringen at begge kjønn skal kunne utfolde seg på egne premisser. Kunnskap om forskjellene mellom

gutter og jenter er viktig i lærerutdanningen. Trykket fra en global kultur- og medieindustri, som ofte er stereotyp i uttrykk og innhold, påvirker barn og unge. Lærerstudentene må ha innsikt i hvordan dette preger kjønns sosialiseringen, og de må kunne trekke konsekvenser av denne påvirkningen i den pedagogiske planleggingen og det metodiske opplegget.

Endringene i nærings- og arbeidslivet stiller store krav til fleksibilitet og endringsvilje, til personlig initiativ og skaperkraft og til å kunne sette visjoner og planer ut i handling. Både barnehagen og skolen må åpne seg mot lokalt arbeids- og næringsliv. Barn og unge må få kunnskap om ulike yrkesgrupper. Praktisk entreprenørskap er et læringsmål som skolen legger stadig mer vekt på. Dette skal bidra til å utvikle personlige egenskaper som kreativitet og evne til initiativ og gi kunnskaper som er nyttige for senere arbeidsliv. Kunnskaper om å starte egen virksomhet bør inkluderes i en slik opplæring for de eldste elevene.

De tilsatte i lærerutdanningen har derfor et ansvar for å utvikle sin kompetanse om nærings- og arbeidslivet. De må også utvikle læringsstrategier som stimulerer til pedagogisk bruk av entreprenørskap hos framtidens lærere.

Det er et dypt forankret prinsipp i norsk barnehage og skole at barn har rett på *likeverdig opplæring*, uavhengig av bakgrunn, evner og kjønn. Det er en verdi som er spesielt relevant i et flerkulturelt samfunn. Dette prinsippet må få et særskilt uttrykk i lærerutdanningen ved at en legger vekt på rettferdighet, likeverd og tilpasset opplæring.

1.5 Fra rammeplan til fagplan

Lov om universiteter og høyskoler § 46-2 slår fast at departementet kan fastsette nasjonale rammeplaner for enkelte utdanninger. Lov og rammeplaner utgjør et forpliktende grunnlag for institusjonene som gir lærerutdanning, for de tilsatte, studentene og representantene for praksisopplæringen. Med utgangspunkt i rammeplanene utvikler institusjonene fagplaner for obligatoriske og valgfrie studieenheter. Planene skal tolke og presisere mål og fastsette innhold, studielitteratur, arbeidsmåter og vurderingsordninger for hvert fag. De skal også vise helheten i studiet.

Kapittel 2

FØRSKOLELÆRERUTDANNING

2.1 Formål og egenart

Førskolelærerutdanningen skal kvalifisere for pedagogisk arbeid med barn i barnehagen og det første året i grunnskolen. Studiet skal bygge på forskningsbasert kunnskap og samtidig være yrkesrettet og praksisnært, slik at det tar utgangspunkt i førskolelærerens arbeidsområde og gjeldende lovverk og planverk for virksomheten. Utdanningen skal bidra til at studenten kan delta aktivt i debatten om og utviklingen av gode barnehager for alle barn, i dagens og morgendagens samfunn.

I barnehagen møtes barn i ulike aldre og med ulike behov, interesser, forutsetninger og kulturell bakgrunn. Det fordrer at utdanningen legger vekt på god innsikt i barns utvikling og livsvilkår og i lekens betydning i barns liv og læring. Den norske barnehagen bygger på en tradisjon med dialog, undring og utforskning som grunnlag for det pedagogiske arbeidet. For å ivareta det enkelte barnets varierte uttrykksformer og de ulike relasjonene i barnegruppa, er det viktig å kunne observere, samtale og delta aktivt i barnas aktiviteter. Læringen skjer i spontane her og nå-situasjoner, der førskolelæreren skal være observant og var overfor små barns mangesidige uttrykk og kunne samspille med barna slik at det skjer en god utvikling. Utvikling av barns basiskompetanse innebærer styrking av sosial kompetanse og kommunikasjonsevne i vid forstand. Førskolelærerutdanningen legger derfor stor vekt på teoretisk og praktisk kunnskap, for at studentene skal kunne observere og delta i barns aktiviteter, noe som er en forutsetning for å kunne utvikle barnehagens faglige innhold og arbeidsformer.

Samtidig skal planleggingen og tilretteleggingen være i samsvar med rammeplanen for barnehagen. Barns læring skjer også i mer organiserte og strukturerte situasjoner, som er preget av kulturformidling og læring av fagstoff. Arbeidsmåtene i barnehagen og det første året i grunnskolen bygger på en temabasert, flerfaglig og tverrfaglig kunnskapsforståelse, der lek og spontan aktivitet har stor plass. Fagene i førskolelærerutdanningen skal i tillegg til faglig kunnskap gi innsikt i en helhetlig læringsforståelse, der omsorg, lek og læring er naturlige elementer.

Barnehagen har en sentral rolle i barns oppvekst og for deres familier. Å legge vekt på et tett samarbeid mellom hjem og barnehage har lange tradisjoner. Dette samarbeidet er en styrke for virksomheten, samtidig som det her også ligger utfordringer for førskolelæreren. Yrket er krevende i et samfunn som er i stadig endring, med økende oppmerksomhet på brukerperspektivet og på møtet mellom mennesker med ulik kulturell bakgrunn. Barnehagen er også en viktig arena når det gjelder forebyggende barnevern, tilpasset opplæring og spesialpedagogisk hjelp. En førskolelærer er faglig leder av en personalgruppe og har veilederansvar overfor denne gruppa. Kvalifisering for personalledelse og samarbeid er derfor en sentral del av førskolelærerutdanningen.

Gjennom utdanningen skal studentene utvikle

- *faglig kompetanse*: kunnskap om barn, barndom og pedagogisk arbeid med små barn og kunnskap om teorier og arbeidsformer innenfor og på tvers av fag
- *didaktisk kompetanse*: evne til å vurdere, planlegge og gjennomføre tilpasset opplæring for barn med og uten særskilte behov, og evne til å sette i verk forebyggende tiltak
- *sosial kompetanse*: forståelse av betydningen av et omsorgs- og læringsmiljø preget av samspill, varme, kreativitet, glede og humor og opplevelse av mestring for alle – og de må også ha evne til nært samarbeid mellom barnehage, hjem og andre

samarbeidspartnere og kunnskap om og ferdigheter i ledelse, samarbeid og pedagogisk veiledning

- *endrings- og utviklingskompetanse*: evne til å vurdere organisasjonsutvikling og samfunnsendringer som har betydning for barnehagen, til å initiere og takle endringer og til å kunne prege utviklingen i barnehagen
- *yrkesetisk kompetanse*: evne til å reflektere over barnehagens og skolens verdigrunnlag, over egne verdier, holdninger og væremåte og over etiske utfordringer i yrket

2.2 Oppbygning og organisering

Førskolelærerutdanning er en treårig utdanning på 180 studiepoeng. Utdanningen omfatter en obligatorisk del på 150 studiepoeng og en valgbar del på 30 studiepoeng.

Utdanningens obligatoriske del består av

pedagogikk	45 studiepoeng
faglig-pedagogiske studier som består av	105 studiepoeng
drama	10–15 studiepoeng
forming	10–15 studiepoeng
fysisk fostring	10–15 studiepoeng
KRL	10–15 studiepoeng
matematikk	10–15 studiepoeng
musikk	10–15 studiepoeng
naturfag med miljølære	10–15 studiepoeng
norsk	15 studiepoeng
samfunnsfag	10–15 studiepoeng

Praksisopplæring med et omfang tilsvarende 20 arbeidsuker er integrert i studieenheter.

Studiets valgbare del består av

fordypningsenhet	30 studiepoeng
------------------	----------------

I den valgbare delen kan studentene velge en fordypning i fag, fagområder eller arbeidsformer med relevans for arbeidet i barnehagen. Den enkelte institusjonen utarbeider planer for studiet. Spesialpedagogikk, pedagogisk veiledning og studier rettet mot pedagogisk arbeid for småskoletrinnet kan ikke inngå i den treårige grunnutdanningen.

Institusjonen kan selv slå sammen innholdet i fagene til tverrfaglige studieenheter eller organisere hele eller deler av utdanningen etter tema eller fagområde.

Linjedelt førskolelærerutdanning

Den enkelte institusjonen kan i tillegg tilby førskolelærerutdanning organisert som linjer med særskilt profil. Slike modeller er et supplement til hovedmodellen ved den enkelte institusjonen. Omfanget av fordypning kan økes ved omfordeling og sammenslåing eller bortvalg av enkelte fag i de faglig-pedagogiske studiene. All førskolelærerutdanning skal ha pedagogikk, norsk, matematikk, kristendoms-, religions- og livssynskunnskap og minst ett praktisk eller estetisk fag med et omfang som minst tilsvarer hovedmodellen.

Samisk førskolelærerutdanning

Samisk førskolelærerutdanning rekrutterer studenter som har samisk som første- eller andrespråk, og har som mål å utdanne førskolelærere spesielt for det samiske samfunnet. De samiske barna og deres hjem er utgangspunktet for førskolelæreroppgangen. Det krever kompetanse som bidrar til å bevare og videreutvikle samisk språk, kultur og samfunnsnivå. I samisk førskolelærerutdanning er samiske språk obligatorisk og skal utgjøre 30 studiepoeng. I stedet for forming har den samiske førskolelærerutdanningen duodji som fag, med et omfang på 15 studiepoeng. Enkelte fag i utdanningen kan erstattes med eller tilpasses fag som har spesiell relevans for samiske barn i barnehagen og skolen. Fagene musikk og drama legger vekt på samisk musikk og joik og på samisk fortellertradisjon.

Førskolelærerutdanning for døve

Førskolelærerutdanningen for døve er særlig lagt til rette for døve og tunghørte studenter som har norsk tegnspråk som sitt førstespråk. Utdanningen kvalifiserer spesielt for pedagogisk arbeid med døve og tunghørte barn i barnehagen og det første året i grunnskolen. De to fagene norsk tegnspråk, med 30 studiepoeng, og norsk for døve, med 15 studiepoeng, er obligatoriske. Norsk tegnspråk erstatter fordypningsenheten i den ordinære førskolelærerutdanningen, og norsk for døve erstatter det vanlige norskfaget. Enkelte andre fag i utdanningen kan erstattes med fag som har spesiell relevans for døve barn i barnehagen og skolen. Slik kan for eksempel faget drama og rytmikk for døve erstatte det ordinære tilbudet i fagene musikk og drama.

Internasjonalisering

Institusjonene skal legge til rette for at studentene i de enkelte delene av utdanningen får et internasjonalt perspektiv på studiefagene og førskolelæreres arbeidsområde.

Institusjonene skal også legge til rette for at studentene kan ta deler av utdanningen i utlandet, og fastsette vilkår for å få godkjent oppholdet som del av fagstudiet og av praksisopplæringen.

2.3 Praksisopplæring

I praksisopplæringen, som har et omfang tilsvarende 20 arbeidsuker, skal studentene bli kjent med de utfordringene og kravene som blir stilt til en førskolelærer. De skal få erfaring med å samhandle med barn og grupper av barn i ulike alder, med ulike bakgrunn og med ulike forutsetninger. De må få erfaringer med å være ledere for barn og voksne og med å bearbeide sine erfaringer.

Erfaringer og problemstillinger fra praksisfeltet er sentrale utgangspunkter for fagstudiene. For å gjøre sammenhengen mellom de ulike læringsarenaene tydelig må studiet legge opp til refleksjon, slik det er beskrevet i avsnitt 1.3. Det bør eksistere fora der studenter, faglærere og øvingslærere kan drøfte studentenes praksiserfaringer og ulike syn på kunnskap og læring. Slike fora kan også gi rom for refleksjoner omkring førskolelæreres mulighet til å forme oppvekstmiljøer som fremmer utvikling, lærelyst, glede, trivsel og mestringsopplevelser for alle barn. Slike drøftinger og refleksjoner bidrar til å utvikle kunnskap og dyktighet innenfor arbeidsområdet.

Godt samarbeid mellom praksisbarnehagene og utdanningsinstitusjonen er av stor betydning for den totale kvaliteten i utdanningen. Institusjonene lager en plan for

praksisopplæringen som bygger på målene for de enkelte fagstudiene og for utdanningen som helhet, samtidig som den skal være romslig nok til å ta hensyn til barnehagens planer. Planen skal vise hvordan praksisopplæringen er organisert, og hvordan progresjonen skal være gjennom studieløpet. Den skal understreke det ansvaret faglærere, studenter og praksisbarnehager sammen har for å planlegge, gjennomføre og bearbeide praksiserfaringene.

Praksisopplæringen skal være veiledet. Utbyttet av praksis er avhengig av kyndig veiledning, som bygger på praksisbarnehagens og øvingslærerens evne til å gi rom for studentens egne erfaringer, undring og refleksjon. Praksis skal i hovedsak være knyttet til arbeid i barnehage, men 2–3 uker skal være i det første året i grunnskolen. Etter hver praksisperiode skal studenten ha en vurdering, med karakteren bestått/ikke bestått.

Praksisopplæringen skal legges opp slik at studentene

- får innsikt i allsidig pedagogisk arbeid, med hovedvekt på barns lek og læring
- får samhandle med barn enkeltvis og i grupper og får innsikt i barnehagen og grunnskolen som viktige læringsarenaer
- får ledererfaring gjennom samarbeid med og ledelse av personalgrupper, innsikt i styrerens oppgaver og i samarbeidet med foreldre/foresatte og andre samarbeidspartnere
- får innsikt i flerkulturelle utfordringer i forhold til barn og familier
- får innsikt i hvordan barnehagen kan forebygge problemer og gi hjelp til barn med særskilte behov
- analyserer praksiserfaringer i lys av teori, rammeplanen for barnehagen og barnehagens prioriteringer og satsinger
- utvider refleksjonsgrunnlaget fra personlig mestring til å omfatte pedagogisk fellesskap og historiske, kulturelle og politiske fenomener knyttet til barnehagen som samfunnsinstitusjon
- møter praksisfeltet som arena for utforskning og refleksjon over eget studiearbeid og for innhenting av kunnskap

2.4 Prinsipper for arbeids- og vurderingsformer

Institusjonene har ansvar for at studentene får erfaring med yrkesrelevante arbeids- og vurderingsformer. Oppgaver og dokumentasjonsformer må inkludere praksiserfaringer, fag og didaktikk, slik at en oppnår helhet og sammenheng i utdanningen.

Arbeidsformene skal legges opp slik at studentene

- deltar aktivt i planlegging, gjennomføring og vurdering av utdanningen
- utvikler aktiv kunnskapssøking og kritisk gransking av ulike kilder
- får øvelse i kritisk tenkning og refleksjon omkring historiske, kulturelle og dagsaktuelle aspekter ved barnehagen og yrkesprofesjonen
- får anledning til estetisk utfoldelse, opplevelse og erkjennelse
- reflekterer over etiske spørsmål knyttet til førskolelæreryrket
- får øvelse i muntlig, skriftlig og visuell framstilling for ulike målgrupper
- bruker relevant forskning og evaluering fra barnehagen i egen læring og i utvikling av studiet
- bruker IKT i barnegrupper og i administrasjon av barnehager

Vurderingsformene skal legges opp slik at studentene

- opplever varierte vurderingsformer, tilpasset målet, innholdet og arbeidsformene i studiet
- møter vurdering både underveis og til slutt i studieenheter
- ser sammenheng mellom praksis og teori og mellom fag/fagområder
- får veiledning og støtte til læring og personlig utvikling

2.5 Fra rammeplan til fagplan

Rammeplanen utgjør et forpliktende grunnlag for institusjonene, for de ansatte, for studentene og for praksisbarnehagene. På dette grunnlaget utvikler institusjonene en *fagplan for utdanningen*, i samarbeid med studenter og praksisbarnehager. Planen skal gi informasjon om studiet som helhet og skal inneholde en plan for praksis, planer for enkeltfag/fagområder (obligatoriske og valgfrie studieenheter) og planer for tverrfaglige emner. Lista nedenfor angir hva institusjonens plan for førskolelærerutdanningen skal omfatte.

Om studiet

- studieorganisering, med studiemodell og eventuelt tverrfaglige eller temabaserte studieenheter
- veiledning og vurdering
- vilkår for fritak og innpassing av studier – også studieenheter tatt i utlandet
- plan for praksisopplæringen
- hvordan studentene kan medvirke i utviklingen av studiet
- tiltak for minoritetsspråklige studenter
- skikkethetsvurdering – med henvisning til lov og forskrift

Fag/fagområder

- faglig og didaktisk innhold, samarbeid med andre fag og med praksisopplæringen, organisering og arbeidsformer, vurdering
- det flerkulturelle og det internasjonale perspektivet
- likestillings- og kjønnsperspektivet
- tilpasset opplæring i barnehagen og det første året i grunnskolen

På tvers av fag/fagområder/temaer

- opplæring i tråd med de fem kompetanseområdene, jf. avsnitt 2.1
- samarbeid med foreldre/foresatte og ulike instanser med ansvar for barns oppvekstmiljø
- førskolelæreren som leder, veileder og samarbeidspartner
- tverrfaglige emner som trafikkopplæring, mobbing og barn i krise (overgrep, omsorgssvikt, sorg, krigstraumer og liknende)
- barn med behov for særskilt hjelp og støtte
- samiske emner i samsvar med gjeldende planer og mangfoldet i de samiske områdene
- IKT som hjelpemiddel for organisering, kommunikasjon, lek og læring
- overgangen fra barnehage til skole og opplæringen det første året i grunnskolen
- barnehagens samfunnsmandat

Kapittel 3

PLANER FOR FAG OG FAGOMRÅDER

Innledning

Dette kapitlet skal leses i sammenheng med kapitlene 1 og 2. Fagplanutviklingen ved den enkelte institusjon krever at en tar inn elementer fra de foregående kapitlene.

Institusjonene avgjør om studiet skal organiseres fagdelt, som tverrfaglige studieenheter eller temaorganisert i hele eller deler av utdanningen.

Hvert fag er først beskrevet ut fra sitt formål og sin egenart. Målområdene i fagene er tredelt: faglig kunnskap, pedagogisk arbeid med barn og samhandling og refleksjon. I den lokale fagplanen skal målene i rammeplanen konkretiseres, og det skal gå fram hvordan en legger opp arbeidet for å nå de målene som er satt for opplæringen. Prinsipper og retningslinjer for utforming av fagplaner er formulert i avsnitt 2.5.

3.1 Pedagogikk

Formål og egenart

Pedagogikk er et mangesidig fag og omfatter delområder som idéhistorie, didaktikk, filosofi, psykologi og sosiologi. Faget er et danningsfag og skal bidra til studentenes personlige vekst, utvikling og etiske refleksjon. Det har som mål å forberede studentene til et yrke som er preget av kompleksitet, menneskelig nærhet, mangfold og endringer. Faget skal bidra til at studentene opparbeider den kunnskap og erfaring som er nødvendig for kritisk å analysere førskolelærernes pedagogiske arbeid i lys av relevante styringsdokumenter, forventninger fra foreldre/foresatte og ulike teorier og rammefaktorer.

Pedagogikkfaget har et overordnet ansvar for helhet og yrkesretting i førskolelærerutdanningen, og det har en særlig faglig kopling til praksisopplæringen. Faget framstår som en profesjonsdannende og sammenbindende komponent i utdanningen.

Studentene skal bli fortrolige med de ulike ansvarsområdene innenfor yrkesfeltet. Det innebærer at de skal skaffe seg kunnskap om og erfaring med ledelse av pedagogisk arbeid i barnehagen og det første året i grunnskolen. Førskolebarn skal være sentrum og den faglige akse i arbeidet med faget. Oppmerksomheten skal særlig rettes mot de yngste barna i barnehagen, men også mot overgangen mellom barnehage og skole.

Målområder

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaringer, faglig utvikling og didaktisk refleksjon.

Faglig kompetanse

En førskolelærer skal være i stand til å anvende og analysere utviklings-, lærings-, sosialisering- og samspillprosesser i barnehagen ut fra et mangfold av perspektiver. Den faglige kompetansen skal gjøre førskolelærere i stand til å lede medarbeidere og samarbeide med andre instanser. Faget skal i tillegg ruste og motivere førskolelærerne til å kunne holde seg faglig oppdatert og ha inspirasjon og arbeids glede i et langt yrkesliv.

Studentene skal

- ha innsikt i pedagogikkfagets røtter og vitenskapelige basis og ha kjennskap til de utfordringer som kan komme fram i møtet mellom teori og praksis
- kjenne barnehagens historie og hvordan samfunnsmessige og kulturelle forhold virker inn på virksomheten
- kunne reflektere over psykologiske og pedagogiske forhold som gjelder små barn enkeltvis og i grupper, relasjoner mellom barn og relasjoner mellom barn og voksne
- ha kunnskap om ledelse, veiledning og samhandling og kunne anvende teoretisk og praktisk innsikt i en profesjonell samtale med ulike samarbeidspartnere
- ha kunnskap om førskolebarn med behov for særskilt hjelp og støtte og om deres familier, og vise innsikt i barnehagen som en del av det offentlige støtteapparatet
- ha kunnskap om barn i ulike kriser og kunne bidra til å utvikle barnehagen som arena for forebygging og profesjonell hjelp

Didaktisk kompetanse

Førskolelæreren skal kunne ta vare på små barns spontanitet og kreativitet og deres behov for lek, omsorg og læring. Barnehagehverdagen bærer preg av de ressursene som finnes i det enkelte barnet, i barnegruppa, i personalgruppa, i barnehagens øvrige rammebetingelser og i miljøet omkring.

Studentene skal

- være i stand til å kartlegge, planlegge, gjennomføre og kritisk vurdere pedagogisk arbeid, basert på bærende prinsipper i rammeplanen for barnehagen og med særlig forståelse og respekt for små barns kulturelle og sosiale bakgrunn
- kunne planlegge, reflektere over og grunngi eget og andres pedagogiske arbeid i lys av forskning og teori om barns væremåte, med vekt på lek, omsorg og læring i en sosial kontekst
- ha innsikt i ulike didaktiske verktøy for å kunne planlegge, gjennomføre og kritisk vurdere virksomheten i barnehagen og det første året i grunnskolen
- kunne legge til rette for en inkluderende barnehage for alle barn, kartlegge og sette i verk tiltak for barn med behov for særskilt hjelp og støtte og utvikle barnehagen som arena for forebyggende barnevern
- ha innsikt i teorier om forskjeller mellom gutter og jenter og kjenne metoder for å fremme likestilling og likeverd mellom kjønnene

Sosial kompetanse

Dersom utviklings-, lærings- og samspillsprosesser skal bli vellykket, krever det gode og aktive sambandslinjer mellom førskolelærere, barn, foreldre/foresatte, kolleger og andre samarbeidspartnere.

Studentene skal

- ha forståelse for hvordan ulike elementer i en utviklings-, lærings- og samspillsprosess påvirker hverandre, og kunne vise denne forståelsen gjennom planlegging av og aktiv deltaking i tiltak på et relasjonelt grunnlag
- ha evne til innlevelse, respekt og toleranse for barns identitet og være lydhøre for små barns kroppslige og verbale signaler
- vise evne til nært samarbeid med foreldre/foresatte og andre samarbeidspartnere
- ha et faglig og personlig fundament som gjør dem i stand til å forstå sin egen rolle i et arbeidsfelleskap kjennetegnet av forpliktende relasjoner, og kunne bruke pedagogisk veiledning i sin faglige ledelse av personalet i barnehagen
- kunne reflektere over grunnleggende spørsmål som gjelder kulturelt mangfold, og kunne arbeide pedagogisk med barn i samarbeid med foreldre/foresatte som har ulik kulturell og sosial bakgrunn

Endrings- og utviklingskompetanse

Et dynamisk samfunn i stadig forandring forutsetter at førskolelærere er i stand til å lede, analysere, forstå og handle i forhold til utviklings- og endringsprosesser. De må være nyskapende i det pedagogiske arbeidet og samtidig kunne vurdere hva som er det beste for barna. Ideer om nyskaping må være bygd på faglig innsikt i barns behov, barnehagens tradisjoner og nye forventninger fra foreldre/foresatte og fra samfunnet.

Studentene skal

- være fortrolige med kjennetegn ved barnehagen som organisasjon og hvordan personalet kan utvikle kompetanse for endring
- ha et faglig grunnlag for å lede ulike typer organisasjons- og utviklingsarbeid i barnehagen og kunne gjøre seg nytte av varierte metoder og redskaper i slikt arbeid
- kunne utvikle barnehagen til et kvalitativt godt tilbud for alle barn og foreldre/foresatte, et tilbud tilpasset lokale og kulturelle forhold og behov
- ha kunnskap om FOU-arbeid og interesse for å holde seg faglig à jour

Yrkesetisk kompetanse

Å arbeide som førskolelærer innebærer stadige valg situasjoner, og svært mange av valgene har etiske implikasjoner. Den yrkesetiske kompetansen må derfor gjennomsyre alt arbeid i barnehagen. En førskolelærer må også kunne forklare og grunngi valg, prioriteringer og handlinger overfor barn, foreldre/foresatte og kolleger.

Studentene skal

- vise forståelse for og forplikte seg på de konsekvensene som mandatet og verdigrunnlaget for barnehagen har for yrkesrollen
- kunne reflektere over egen framtidig lederrolle og hvordan egne handlinger kan påvirke barnas utvikling, livskvalitet og trivsel
- ha utviklet en yrkesidentitet og yrkesbevissthet som er preget av ydmykhet og autoritet, og som hviler på mangfoldet av historiske, samfunnsmessige og kulturelle verdier
- kunne opptre som barns talspersoner og handle til beste for barn i nært samarbeid med foreldre/foresatte
- kunne vurdere behovet for å innhente ekstern fagkompetanse og respektere informasjonsplikten og taushetsplikten

3.2 Drama

Formål og egenart

Drama er et kunst-, uttrykks- og kommunikasjonsfag, med røtter i teaterkunsten og i pedagogikken. Den mest spontane formen for drama i vår kultur finnes i barnas lek. Drama og teater bygger mye av sitt fundament på forståelsen av barns dramatiske lek. Faget bør settes inn i både en praktisk og en historisk og teoretisk sammenheng.

Kunnskap om teater kan bidra til at studentene lærer å identifisere dramatiske grunnelementer og strukturer i barns lek. Ved at studentene får erfaring med selv å spille for barn, settes de bedre i stand til å vurdere barnas egen lek. De vil også kunne forstå teatret som kunstform og som inspirasjon for lek og pedagogisk arbeid. Gjennom dramafaget skal studentene tilegne seg en grunnleggende innsikt i og forståelse for sammenhengen mellom barns læring og lek. Faget skal også bidra til at studentene utvikler sine egne dramatiske kunnskaper og ferdigheter og blir i stand til å planlegge, gjennomføre og evaluere dramapedagogisk arbeid i barnehagen.

Målområder

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaring, studentens eget arbeid, faglige oppgaver og didaktisk refleksjon.

Faglig kunnskap

Studentene skal

- ha kjennskap til ulike dramatiske uttrykksformer
- kunne delta i utviklingen av egne forestillinger
- kunne gjøre bruk av en teaterforestilling i en større dramapedagogisk sammenheng
- ha grunnleggende kunnskap om hvordan sentrale temaer i barns bevissthet kan bli gjort til gjenstand for dramapedagogisk arbeid
- ha kjennskap til barns dramatiske lek og kunne identifisere de ulike sidene ved slik lek, for å kunne bruke elementer derfra i dramapedagogisk arbeid

Pedagogisk arbeid med barn

Studentene skal

- ha ferdigheter i bruk av kroppen og stemmen i dramafaglige aktiviteter og kunne lede dramapedagogisk arbeid i barnehagen
- tilpasse det dramapedagogiske arbeidet til barns kultur, språk og andre forutsetninger
- kunne anvende lek og improvisasjon som elementer i drama- og teaterproduksjon sammen med barn

Samhandling og refleksjon

Studentene skal

- kunne vurdere og analysere teaterforestillinger rettet mot barn
- vise innsikt i hvilken betydning teater og dramatisk spill har når det gjelder utvikling av flerkulturelt fellesskap, inkluderende holdninger og evne til å ta ulike perspektiver
- kunne reflektere over fagets plass i tverrfaglige temaer og arbeidsområder i studiet

- kunne reflektere over fagets plass i barnehagen, med vekt på tilpasset opplæring og nært samarbeid med foreldre/foresatte

3.3 Forming

Formål og egenart

Forming er et kunst- og kulturfag og et uttrykks- og kommunikasjonsfag som legger vekt på visuelle og taktile uttrykk i to- og tredimensjonalt formspråk. Opplevelse, refleksjon og uttrykk står sentralt i faget. Med historisk og kulturell forankring bygger faget på verdier og tradisjoner innenfor kunst, arkitektur, design og håndverk. Fagets innhold må ses i en kulturell kontekst. Barns egen kultur og samfunnets kunst og formkultur har betydning for barns opplevelse av tilhørighet og utvikling av identitet. Faget bidrar med kunnskaper om hvordan utformingen av barnehagen kan formidle kulturelle og estetiske verdier og inspirere barn i deres lek og utforskning.

I førskolelærerutdanningen skal arbeidet med forming bidra til at studentene utvikler estetisk oppmerksomhet, skapende evner og praktiske ferdigheter. De skal utvikle innsikt og evne til refleksjon i forhold til kunst og formkultur. Studiet må bidra til at studentene kan bli i stand til å møte barn i deres lek og utforskning av omgivelsene. Studentene skal også ha utviklet innsikt i og kunnskaper om barns visuelle uttrykk og hvordan førskolelærere kan inspirere og legge til rette for barnas opplevelser og estetiske uttrykk gjennom praktisk arbeid.

Målområder

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaring, studentens eget arbeid, faglige oppgaver og didaktisk refleksjon.

Faglig kunnskap

Studentene skal

- ha kunnskaper om og ferdigheter i å bruke form og farge som virkemidler i visuelle uttrykk
- ha kunnskaper om og ferdigheter i å bruke materialer, redskaper og teknikker
- være fortrolige med barns særegne uttrykksformer og kunne gjenkjenne barns utvikling i arbeid med to- og tredimensjonal form
- ha kjennskap til kunst og formkultur med ulik kulturell forankring
- ha innsikt i og kunnskaper om den estetiske og pedagogiske betydningen av de fysiske omgivelsene og kunne legge til rette et estetisk og inspirerende miljø som ramme rundt barns hverdagsliv

Pedagogisk arbeid med barn

Studentene skal

- kunne ta utgangspunkt i barns uttrykk og utforskning av sine fysiske omgivelser ute og inne i det pedagogiske arbeidet
- være i stand til å planlegge, gjennomføre, vurdere og dokumentere skapende prosesser for barn på ulike alderstrinn og med ulike forutsetninger og sørge for progresjon i barnas aktiviteter
- kunne bruke ulike kunst- og formuttrykk i arbeidet med barn
- ha innsikt og ferdighet i hvordan skapende virksomhet foregår, og kunne formidle denne kunnskapen

- kunne analysere og vurdere ulike kunst- og formuttrykk i arbeidet med barn

Samhandling og refleksjon

Studentene skal

- vise evne til å dokumentere skapende prosesser for barn på ulike alderstrinn, med ulik kulturbakgrunn og med ulike forutsetninger
- kunne analysere, kritisk vurdere og reflektere over muligheter og begrensninger for formingsaktiviteter i barnehagens inne- og uteområder og kunne bruke denne innsikten i veiledning av personalet i barnehagen
- kunne delta i tverrfaglig og flerfaglig opplæring i det første året i grunnskolen, på grunnlag av fagets egenart

3.4 Fysisk fostring

Formål og egenart

Fysisk aktivitet påvirker de fleste av barnas utviklingsområder og er viktig for deres totale utvikling og framtidige helse. I et samfunn som gjør barn stadig mer passive, er det viktig å se betydningen av at de er fysisk aktive både inne og ute. Barnehagen kan gjennom stimulerende bevegelseslek gi barn mulighet til å utvikle motoriske ferdigheter og glede ved å være i bevegelse. Varierte uteaktiviteter kan også gi positive holdninger til og erfaring i å bruke naturen.

Gjennom faget fysisk fostring skal studentene tilegne seg kunnskaper om betydningen av fysisk aktivitet og hvordan og hvorfor en legger til rette slik aktivitet ute, inne og til alle årstider. De skal også gjennom egen lek og egen opplevelse og erkjennelse få positive holdninger til det å være i fysisk aktivitet.

Målområder

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaring, studentens eget arbeid, faglige oppgaver og didaktisk refleksjon.

Faglig kunnskap

Studentene skal

- ha kunnskap om barns fysiske og sansemotoriske utvikling og den betydning den har for barns læring og totale utvikling
- ha kunnskap om hvordan ulike typer fysisk aktivitet påvirker barns sansemotoriske utvikling og deres fysiske og psykiske helse
- ha kunnskap om hvordan en legger til rette for uteaktiviteter og friluftsliv for barn
- ha innsikt i årsaker til sansemotoriske problemer og kunne legge til rette fysiske aktiviteter for barn med behov for spesiell hjelp og støtte
- kunne utføre førstehjelp

Pedagogisk arbeid med barn

Studentene skal

- vise evne til å observere og vurdere barns fysiske aktivitet og sansemotoriske utvikling og legge til rette tilpassede aktiviteter for alle barn
- kunne drive bevegelseslek for og sammen med barn og kunne begrunne aktivitetene
- vise evne til å legge til rette, gjennomføre og vurdere aktiviteter for barn ute, inne og til alle årstider, slik at barna opplever glede over å være i fysisk aktivitet
- kunne utføre skapende og ekspressive aktiviteter og formidle disse aktivitetene til barn
- kunne vise glede ved å bevege seg ute i naturen og inspirere til å ta vare på naturen

Samhandling og refleksjon

Studentene skal

- kunne delta i pedagogisk samarbeid ut fra fagets kunnskapsbase og fagets egenart
- vise evne til å samarbeide med foreldre/foresatte og personalet i barnehagen om bevegelsesaktiviteter i barnas hverdag

- kunne reflektere over fagets stilling i barnehagen og kunne legge til rette for faglig utvikling og tverrfaglig samarbeid

3.5 Kristendoms-, religions- og livssynskunnskap (KRL)

Formål og egenart

Kristen tro og tradisjon utgjør en dyp og bred strøm i norsk kultur og historie. Kristne tradisjoner og forestillinger preger samfunnet vårt på mange plan. Det gjelder blant annet høytider, skikker, moral og rett, språk og litteratur, musikk og kunst. Samtidig blir det norske samfunnet i økende grad sammensatt av grupper som bygger sin identitet på andre tros- og livssynstradisjoner enn den kristne.

Religion, livssyn og etikk er viktig for barns personlighetsutvikling og kulturelle identitet. I faget KRL står kultur- og verdiformidling sentralt. Formidlingen må skje i nært samarbeid med barnas hjem. Faget har et særskilt ansvar for å arbeide med barnehagens og skolens verdigrunnlag. Det skal presentere, drøfte og videreutvikle aspekter ved kulturarven som har med kristendom, religion og livssyn å gjøre.

Gjennom studiet skal studentene skaffe seg kunnskap om religioner og livssyn, med særlig vekt på kristendommen. De skal skaffe seg innsikt i barns livstolkning, og de skal få øvelse i å drøfte etiske utfordringer. Studentene skal utvikle holdninger som gjør at de møter barn, foreldre/foresatte og andre voksne med ulike livssyn med respekt, lydhørhet og innsikt. De skal kunne legge opp virksomheten slik at alle barn får støtte for sin egenart og får respekt for andres. Faget skal også bidra til studentenes personlige vekst og refleksjon over egen verdiforankring og praksis.

Målområder

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaring, studentens eget arbeid, faglige oppgaver og didaktisk refleksjon.

Faglig kunnskap

Studentene skal

- ha kunnskap om noen sentrale fortellinger i Bibelen og noen sentrale elementer i kristen troslære
- kjenne til kristendommens betydning for norsk kultur lokalt og nasjonalt
- kjenne hovedtrekkene ved noen andre religioner og livssyn, med vekt på sentrale fortellinger, høytider, familieliv og hverdagsliv
- kjenne til hvilken betydning religion og livssyn har for personlig og kulturell identitet
- ha innsikt i barns forutsetninger og forestillinger i møtet med religion, livssyn og moral
- ha et reflektert forhold til etikkens grunnlagsspørsmål, yrkesetikk og etikkens forhold til religion og livssyn

Pedagogisk arbeid med barn

Studentene skal

- vise evne til å kunne samtale med små barn om livssynsspørsmål og støtte opp under deres nysgjerrighet og undring i slike spørsmål
- ha kunnskap om emner i kristen tro og om kristne høytider og merkedager og kunne anvende sentrale bibelfortellinger i barnehagen
- kunne ivareta ulike religiøse tradisjoner i en flerkulturell barnegruppe

- vise evne til å planlegge, gjennomføre og vurdere emner innenfor religion og etikk og benytte arbeidsformer som inspirerer barn til glede, undring og lek
- kunne analysere, prioritere og handle i møte med etiske dilemmaer i ulike situasjoner og ved konflikter i barnehagehverdagen

Samhandling og refleksjon

Studentene skal

- ha et reflektert forhold til verdigrunnlaget i barnehage og skole og til betydningen av et nært samarbeid med barnas hjem
- kunne formidle kunnskap og innsikt fra fagområdet til kolleger og til barnas foreldre/foresatte og kunne samarbeide om praktiske løsninger for det enkelte barnet
- kunne analysere og gjøre reflekterte valg i møtet med et religiøst og livssynsmessig mangfold
- samarbeide med personalet i barnehagen når det gjelder å møte barn i krise på en etisk forsvarlig måte

3.6 Matematikk

Formål og egenart

Matematikkfaget er viktig for å forstå og for å kunne beskrive egne erfaringer og opplevelser på en hensiktsmessig måte. Gjennom eksperimentering og lek utvikler barn begreper og matematisk kompetanse. Barn er opptatt av tall og telling, de utforsker rom og form, de argumenterer og er på jakt etter sammenhenger. Alt dette er viktig for den matematiske forståelsen.

Studentene skal skaffe seg kunnskap om matematikk og innsikt i hvordan matematisk forståelse blir utviklet, slik at de kan legge til rette for og videreutvikle barnas matematikkforståelse i det pedagogiske arbeidet. Studiet skal bidra til at studentene utvikler sine egne holdninger, kunnskaper og ferdigheter innenfor faget og fagets didaktikk, og at de skal kunne samhandle med barn ut fra barnas egne forutsetninger.

Målområder

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaring, studentens eget arbeid, faglige oppgaver og didaktisk refleksjon.

Faglig kunnskap

Studentene skal

- ha kunnskap om hva språket har å si for utviklingen av matematikk hos små barn, om barns logiske evne og barn som problemløsere
- ha innsikt i hvordan barn utvikler matematikkforståelse, og hvordan matematikk kan oppfattes som et eget språk, som må bygges opp
- ha kjennskap til de matematiske emnene tall, regning med tall og geometri – og forståelse av begreper, symboler og relasjoner knyttet til disse emnene
- vise innsikt i matematisk kunnskap og aktivitet som er aktuell ut fra rammeplanen for barnehagen og læreplanen for det første året i grunnskolen

Pedagogisk arbeid med barn

Studentene skal

- kunne bruke matematikk på varierte måter i pedagogisk arbeid med barn, for å utvikle deres matematiske kompetanse
- være fortrolige med å observere og bruke matematikken i barns lek, slik at den matematiske kompetansen utvikles
- se matematikk i et bredt perspektiv, slik faget gjenspeiler seg i barnas hverdag og deres kulturelle miljø, og kunne bruke denne innsikten til å utvikle barnas matematiske kompetanse
- være i stand til å knytte eksempler fra barns erfaringsverden til arbeidet med matematikk
- kunne delta i aktiviteter sammen med barn, der matematiske kunnskaper virker sammen med andre kunnskapsfelt i samtale og lek
- ha bakgrunn for å legge til rette, gjennomføre og vurdere begynneropplæring i matematikk det første året i grunnskolen

Samhandling og refleksjon

Studentene skal

- kunne samtale med foreldre/foresatte og personalet i barnehagen om matematiske emner som elementer i barns utvikling
- vise innsikt i og kunne reflektere over bruk av leketøy, spill, IKT og andre tekniske hjelpemidler i faget
- kunne reflektere over hvordan ulike kulturer i barnehagen og skolen legger premisser for arbeidet med faget, og hvordan førskolelærere kan være med på å gjøre overgangen til skolen best mulig

3.7 Musikk

Formål og egenart

Et kontinuerlig samspill mellom lyd og bevegelse preger små barn i kontakt med omverdenen. Musikk omfatter et mangfold av uttrykksformer og er knyttet til lokal, nasjonal (inkludert samisk) og internasjonal kunst og kultur. Musikkfaget støtter opp under barns utvikling på mange områder, og arbeidet med musikkfaget skal gjøre barnehagen og skolen til gode arenaer for musisk utfoldelse og for personlig vekst og identitetsdanning. Musikk og bevegelse som kulturelle fenomener kan legge grunnlaget for toleranse mellom mennesker.

Studiet i musikk skal fremme studentenes egenutvikling, musikkglede og mestringskompetanse. Gjennom direkte erfaring med musikk i skapende og gjenskapende aktiviteter skal studentene tilegne seg en musikkfaglig, didaktisk og sosial kompetanse som er relevant for arbeidet med musikk for og sammen med små barn. Arbeidet med musikk skal gi rom for erkjennelse og opplevelse, inspirasjon og glede.

Målområder

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaring, studentens eget arbeid, faglige oppgaver og didaktisk refleksjon.

Faglig kunnskap

Studentene skal

- ha kunnskap om musikkpedagogisk teori og didaktikk og om musikalsk kompetanse og utvikling
- ha kunnskap om barnekultur og lek, musikk, sang og dans i lokal, nasjonal og internasjonal kultur som er relevant for arbeidet i barnehagen
- ha innsikt i musikk og dans som del av estetisk virksomhet og som kilde for opplevelse, uttrykk og kommunikasjon
- kjenne til og ha gjort erfaringer med varierte musikkfaglige aktiviteter

Pedagogisk arbeid i barnehagen

Studentene skal

- kunne bruke barnekultur og lek, musikk, sang og dans fra lokal, nasjonal og internasjonal kultur i barnehagen
- ha kunnskap om og kunne bruke ulike aktivitetsformer i musikk i barnehagen, tilpasset barns ulike forutsetninger
- kunne legge til rette for og gjennomføre musikkaktiviteter og aktivitetsformer som fremmer estetisk erkjennelse, glede, skapertrang og musikklek
- kunne legge til rette for gode opplevelser med bruk av musikk og dans i barnehagen

Samhandling og refleksjon

Studentene skal

- kunne veilede personalet i barnehagen i hvordan en kan stimulere små barns musikalske uttrykk, og hvordan en kan bruke musikk i barnehagen
- ha innsikt i tverrfaglig og flerfaglig opplæring i det første året i grunnskolen, ut fra musikkfagets egenart

3.8 Naturfag med miljølære

Formål og egenart

I naturfag med miljølære utgjør praktisk arbeid og teori grunnlaget for sansende, opplevende og eksperimenterende arbeidsformer. Felles naturopplevelser kan gi grunnlag for et sterkt sosialt nettverk mellom barn, fremme begreps- og språkutviklingen og øke barnets tro på seg selv. Arbeid i naturen og med naturfag kan gi barn opplevelse av mestring. Det kan virke inkluderende i forhold til ulik kulturell bakgrunn og gi gode muligheter for tilrettelegging for barn med spesielle behov.

Studentenes arbeid innenfor fagområdet skal fremme opplevelse, glede og undring og gjøre dem nysgjerrige på naturfaglige emner. Studiet skal gi forståelse for hvor viktig det er med et nært forhold mellom barn og natur, både som egenverdi for barnet og i et framtidsrettet perspektiv.

Målområder

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaring, studentens eget arbeid, faglige oppgaver og didaktisk refleksjon.

Faglig kunnskap

Studentene skal

- ha kjennskap til de vanligste dyrene og plantene i nærområdet
- kjenne til vårt fysiske verdensbilde, årstidsvariasjoner og enkel astronomi
- kjenne til fortellinger og myter fra forskjellige kulturer som tar for seg naturfaglige temaer
- ha kunnskap om menneskekroppen og om kosthold og ernæring knyttet til små barn
- ha kjennskap til teknologiens betydning for små barn i et moderne samfunn

Pedagogisk arbeid med barn

Studentene skal

- kunne vurdere og planlegge uteområdet i og omkring barnehagen med tanke på naturopplevelser, lek og læring for barn på ulike alderstrinn og med ulike forutsetninger
- legge til rette for et stimulerende læringsmiljø, som fremmer barnas nysgjerrighet, oppdagerglede og begrepsutvikling
- kunne gjennomføre aktiviteter i nærmiljøet som engasjerer og involverer barn
- kunne arbeide med naturfag i formelle og uformelle sammenhenger og bruke naturfag i lek, som inspirasjon til lek og i tverrfaglige og temabaserte sammenhenger
- vise evne til å legge til rette for bruk av og lek med naturmaterialer
- kunne legge til rette for den eksperimentelle og utforskende leken inne og ute, med temaer som vann, luft, lys, lyd, teknikk og energi
- kunne planlegge, gjennomføre, vurdere og reflektere over forebyggende helsearbeid og praktisk helsevern i barnehagen

Samhandling og refleksjon

Studentene skal

- ha et etisk reflektert syn på natur og miljø i samfunnet og kunne begrunne hvorfor dette emnet er viktig i arbeidet med små barn
- kunne vurdere og drøfte fagområdet med foreldre/foresatte og personalet i barnehagen i et historisk og flerkulturelt perspektiv
- kunne samarbeide med foreldre/foresatte om natur- og miljøfaglige temaer i barnehagen

3.9 Norsk

Formål og egenart

Norskfaget har ansvar for å formidle kunnskap om språk, tekster og kultur med relevans for arbeidet i barnehagen. Faget har estetiske dimensjoner og har fellestrekk med blant annet drama og musikk. Språket er utgangspunkt for tenkning, opplevelse og kommunikasjon, og det er en grunnleggende kulturfaktor. Gjennom språket utvikler barn seg som deltakere i ulike menneskelige fellesskap, og de møter et mangfold av impulser. I førskolealderen blir grunnlaget for barnas eget språk lagt, og de starter sin orientering mot kulturens ulike språk- og tekstformer.

I barnehagen er norsk morsmålet for de fleste barna, og det er derfor viktig for framtidige førskolelærere å forstå det norske språket som uttrykksmiddel og som bærer av kultur. Samtidig har mange barn et annet morsmål enn norsk. Kunnskap om språk og kultur må derfor reflektere mangfoldet og det flerkulturelle ved dagens samfunn.

Gjennom studiet skal studentene skaffe seg kunnskaper om språk, kultur, medier og kommunikasjon. Studiet i norsk skal bidra til at studentene utvikler seg som reflekterte og gode språkbrukere, både muntlig og skriftlig. Ved selv å vise glede i bruken av språk skal de bli i stand til å stimulere språkutviklingen hos barn. Gjennom studiet skal studentene også utvikle seg som kreative og kvalitetsbevisste kulturformidlere.

Målområder

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaring, studentens eget arbeid, faglige oppgaver og didaktisk refleksjon.

Faglig kunnskap

Studentene skal

- mestre norsk språk, med tanke på muntlig og skriftlig (bokmål og nynorsk) framstilling og formidling
- ha kunnskap om barns muntlige og begynnende skriftlige språkutvikling, blant annet teorier om hvordan barn lærer norsk som andrespråk
- kunne identifisere ulike språkvansker hos barn
- vite hva som kjennetegner ulike typer barnelitteratur og medietekster, og være i stand til å vurdere kvalitet i tekster som blir laget for barn
- ha kunnskap om ulike former for barnekultur, både barnas egne kulturelle uttrykksformer og den kulturen voksne formidler til barn

Pedagogisk arbeid med barn

Studentene skal

- kunne legge til rette for kreativ språkstimulering i barnehagen
- vise hvordan de kan skape et språkmiljø som inkluderer barn med språkvansker og barn med tospråklig bakgrunn
- ha teoretisk og metodisk kunnskap om begrepsopplæring og forberedende og begynnende lese- og skriveopplæring og kunne legge til rette for en god lese- og skriveutvikling i det første året i grunnskolen

- kunne medvirke til at barnehagen blir en arena for glede, inspirasjon og god kulturformidling, gjennom fortelling og høytlesing
- kunne legge til rette for at barna selv får være kulturelt skapende gjennom fortelling, fabulering og lek med språket
- kunne arbeide kreativt og kritisk med bruk av IKT sammen med barn og som redskap i ledelse av barnehagen

Samhandling og refleksjon

Studentene skal

- kunne reflektere over sin egen måte å kommunisere på, både muntlig og skriftlig, i samspill både med barn og voksne
- vise evne til å reflektere over barnehagens rolle som kulturformidler i samfunnet
- kunne forstå, analysere og drøfte med foreldre/foresatte og personalet i barnehagen hvordan ulike kulturelle impulser preger barnas hverdag
- kunne reflektere over hvordan ulike kulturer i barnehagen og skolen legger premisser for arbeidet med faget

Vurdering i norsk

Språksituasjonen i Norge forutsetter at førskolelærere behersker begge de norske målformene. Studentene skal prøves i skriftlig bokmål og nynorsk.

Det kan gis fritak fra prøve i en av målformene i norsk for studenter som har samisk, kvensk, norsk tegnspråk eller et annet minoritetsspråk som morsmål, og som ikke har vurdering i begge norske målformer fra videregående opplæring. Det samme gjelder for utenlandske studenter som ikke har videregående opplæring fra Norge. Fritaket føres på vitnemålet.

3.10 Samfunnsfag

Formål og egenart

I samfunnsfaget studeres barnehagen som samfunnsinstitusjon. Det historiske perspektivet på barndommen og velferdsstatens framvekst står sentralt. Faget omfatter kunnskap på individ-, organisasjons- og samfunnsnivå. En god samfunnsvitenskapelig forståelse er viktig både i forhold til arbeidet i barnehagen, i forhold til samarbeidspartnere utenfor barnehagen og i forhold til å kunne arbeide for den gode barndommen også på andre arenaer.

Gjennom samfunnsfaget skal studentene bli i stand til å analysere barns oppvekst i en samfunnsmessig sammenheng, de skal kunne se barnehagen i et samfunnsfaglig perspektiv, og de skal kvalifisere seg for den profesjonelle yrkesrollen som førskolelærer.

Målområder

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaring, studentens eget arbeid, faglige oppgaver og didaktisk refleksjon.

Faglig kunnskap

Studentene skal

- ha kjennskap til aktuelle samfunnsvitenskapelige begreper, teorier og perspektiver
- ha kunnskap om aktuelt lovverk om taushetsplikt og personvern, om det juridiske grunnlaget for forebyggende barnevern, om rettigheter som gjelder barn med spesielle behov, om FNs internasjonale konvensjon om menneskerettighetene og FNs barnekonvensjon
- ha kunnskaper om familie og barndom i dagens samfunn og i historisk og flerkulturelt perspektiv
- ha kunnskaper om organisasjonsteori og organisasjonskultur og om barnehagen i det politisk-administrative systemet
- ha innsikt i førskolelærerens profesjonelle rolle i forhold til barnas familie, barnehagens eier, til samarbeidspartnere utenfor barnehagen og til nærmiljøet

Pedagogisk arbeid med barn

Studentene skal

- kunne planlegge og gjennomføre pedagogiske opplegg innenfor samfunnsfaglige temaer, lagt til rette for små barn i barnehagen og det første året i grunnskolen
- ha kompetanse i ledelse i tråd med de ulike lederoppgavene førskolelærere har
- kunne samarbeide med barnehagens nærmeste samarbeidspartnere
- ha profesjonelt grunnlag for å kunne arbeide tverretattlig i barnehagen og det første året i grunnskolen

Samhandling og refleksjon

Studentene skal

- kunne møte foreldre/foresatte og barn med ulik bakgrunn med respekt
- kunne ta initiativ til lokalt utviklingsarbeid og utviklingsutvikling i barnehagen
- ha et reflektert forhold til begreper som kjønnsforskjeller, likestilling, sosial ulikhet og velferdsstaten

- ha evne til etisk refleksjon i forhold til sin egen yrkesrolle

3.11 Drama og rytmikk for døve

Formål og egenart

Faget bygger på dramatiske og rytmiske arbeids- og uttrykksformer som uttrykker og formidler stemninger, tanker og følelser ved det å være menneske – i lek, fest og hverdagsliv. For hørende mennesker har disse aktivitetene ofte vært forbundet med musikk, sang og dans. Musikkopplevelse bygd på rytmer, toner, instrumental og vokal aktivitet og lytting har i stor grad vært knyttet til det auditive sanseapparatet.

Drama og rytmikk for døve skal bidra til at døve og tunghørte studenter får en alternativ opplæring innenfor det estetiske området, og faget skal forberede studentene til arbeid med drama og rytmikk i barnehagen. Det legges vekt på å utvikle studentenes glede i bruken av skapende evner og i kreativ virksomhet, gjennom tegnspråk, lek, bevegelse og dans. Dramadelen av faget er forankret både i det pedagogiske fagfeltet og i teaterets tradisjoner og arbeidsmåter. Fortellertradisjonen innenfor norsk tegnspråk inspirerer barnas egne fortellinger og rollelek, og denne tradisjonen er derfor et viktig element i faget.

Målområder

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaring, studentens eget arbeid, faglige oppgaver og didaktisk refleksjon.

Faglig kunnskap

Studentene skal

- ha kunnskap om rytmebegrepet og rytmetegn for å kunne arbeide med rytme slik den kommer til uttrykk i bevegelse, lek og dans
- ha kunnskap om dramatiske grunnelementer, virkemidler og valg og kunne bruke denne kunnskapen sammen med barn i lek, improvisasjon og dramatisk formidling
- ha kjennskap til barns lek som en viktig side ved barnas egen kultur
- ha kjennskap til teorier om kreativt tegnspråk, form og virkemidler
- kunne gjøre rede for kulturbegrepet og hvordan det kommer fram i døves kultur, hørendes kultur og fremmede kulturer
- kjenne til læreplanen i faget for 1.–4. klasse i grunnskolen, for å kunne skape kontinuitet mellom drama- og rytmikktilbudet til de eldste førskolebarna og drama- og rytmikkfaget i grunnskolen

Pedagogisk arbeid med barn

Studentene skal

- kunne legge til rette for et stimulerende miljø i forhold til drama og rytmikk i barnehagen, for å utløse barnas skapende evne til erkjennelse, innlevelse, opplevelse og deltakelse
- kunne legge til rette for estetiske opplevelser i barnehagen og i nærmiljøet
- kunne skape rom for glede og kreativitet gjennom tegnspråk, lek, bevegelse og dans
- ha innsikt i hvordan rytme og drama kan brukes i egen skapende virksomhet og i pedagogisk virksomhet sammen med barn i barnehagen og det første året i grunnskolen
- være i stand til å planlegge, gjennomføre og vurdere ulike rytmiske og dramatiske aktiviteter og kunne arbeide systematisk med bruk av slike aktiviteter i barnehagen

Samhandling og refleksjon

Studentene skal

- vise evne til refleksjon over andres skapende uttrykk innenfor rytmikk og drama og kunne gi veiledning innenfor fagområdet
- ha innsikt i hvordan ulike former for kreativ bruk av tegnspråk kan gi inspirasjon til egen og andres produksjon
- kunne arbeide tverrfaglig, for eksempel i samarbeid med faget norsk tegnspråk, om bruk av den estetiske dimensjonen i språket

3.12 Norsk for døve

Formål og egenart

Døve mennesker lever i to kulturer, og faget norsk for døve er et bindeledd mellom disse kulturene. Språk er utgangspunkt for tenkning, opplevelse og kommunikasjon, og det er en grunnleggende kulturfaktor. Gjennom språket utvikler barn seg som deltakere i ulike menneskelige fellesskap og møter et mangfold av impulser. I førskolealderen blir grunnlaget for barnas eget språk lagt, og de starter sin orientering mot kulturens ulike språk- og tekstformer.

Faget norsk for døve har ansvar for å formidle kunnskap om språk, tekst og kultur med relevans for arbeidet med døve og tunghørte barn i barnehagen og det første året i grunnskolen. Gjennom utdanningen skal studentene bli i stand til å legge til rette for at barn skal bli funksjonelt tospråklige og tokulturelle. Faget skal også bidra til å styrke studentenes egne tospråklige kunnskaper og tokulturelle identitet, og det skal utvikle respekt for andres kultur og verdier. For at døve mennesker skal ha mulighet til å delta aktivt i det norske samfunnet, er det også viktig å utvikle sikker lese- og skriveferdighet og kjennskap til norsk kultur og samfunnsliv.

Målområder

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaring, studentens eget arbeid, faglige oppgaver og didaktisk refleksjon.

Faglig kunnskap

Studentene skal

- kunne gjøre rede for de spesielle språklige utfordringene som er knyttet til utvikling av begreper og ordforråd hos døve barn og språkutvikling hos barn generelt
- ha innsikt i hvordan språket er bygd opp, og hvordan det brukes i ulike situasjoner, slik at de kan analysere språk og språkbruk, muntlig og skriftlig
- ha kjennskap til grunnleggende opplæring i lese- og skriveferdigheter og den nære sammenhengen med bruk av faget norsk tegnspråk, og utvikle egne ferdigheter i framstilling og formidling av norsk skriftspråk
- ha kunnskap om tekster fra barnelitteraturen, bildebøker og andre medietekster fra barnekulturen før og nå, også slik den kommer til uttrykk hos døve barn
- ha kunnskap om hvordan språket er bærer og formidler av kultur og identitet, som en lokal og nasjonal kulturarv innenfor både hørende og døve barns kultur

Pedagogisk arbeid med barn

Studentene skal

- kunne legge til rette for at barn skal bli funksjonelt tospråklige og tokulturelle
- kunne planlegge, gjennomføre og vurdere språkstimulering, språkopplæring og kulturformidling med utgangspunkt i det gjeldende planverket
- kunne legge til rette for språkstimulerende og bevisstgjørende lek og hverdagsaktiviteter på norsk tegnspråk og norsk og inspirere barn til egen produksjon av tekster
- medvirke til at barnehagen gjennom god kulturformidling blir en arena for glede og inspirasjon

- ha ferdighet i å bruke dramatiske uttrykksformer og metoder fra faget drama og rytmikk for døve, som egner seg til å skape, tolke og formidle tekster sammen med små barn
- være i stand til å stimulere barn i bruk av visuelle medier i barnehagen

Samhandling og refleksjon

Studentene skal

- kunne vurdere og veilede i bruk av tekster fra barnelitteraturen, bildebøker og andre medietekster fra barnekulturen og i bruk av ulike typer pedagogisk materiell og ulike arbeidsmåter
- kunne vurdere og bruke ulike formidlingsmåter både på norsk og norsk tegnspråk, for å øke sin egen språk- og tekstkompetanse
- kunne bruke norsk språk skriftlig i barnehagen, for å øke sin egen og samarbeidspartneres språk- og tekstkompetanse
- vise evne til refleksjon over bruk av norsk for døve i samspill med andre fag i studiet

3.13 Norsk tegnspråk

Formål og egenart

Norsk tegnspråk er et visuelt språk, der kommunikasjonen skjer via synet, mens talespråket går via hørselen. Tegnspråket har en egen struktur og er det språket som døve bruker seg imellom. Døve mennesker tilhører en språklig minoritetsgruppe og kan derfor sammenliknes med andre språklige minoriteter.

Norsk tegnspråk skal fremme flerkulturell forståelse og praksis og bidra til at døve og tunghørte blir funksjonelt tospråklige og tokulturelle. Norsk tegnspråk og norsk talespråk og skriftspråk skal sammen gi barna muligheter for en kognitiv, sosial og emosjonell utvikling i samsvar med den enkeltes evner og forutsetninger, slik at de kan delta aktivt i det norske storsamfunnet og samtidig få mulighet til å utvikle sin kulturelle egenart. Siden norsk tegnspråk har en kort tradisjon innenfor høyere utdanning, skal studiet gi rom for eksperimentering og utforskning.

Målområder

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaring, studentens eget arbeid, faglige oppgaver og didaktisk refleksjon.

Faglig kunnskap

Studentene skal

- ha innsikt i hvor viktig døve og tunghørte barns lek og sosiale samspill er for utvikling av språk, tenkning og læring
- ha kunnskap om det norske tegnspråkets struktur og oppbygning og ferdigheter i å bruke tegn i kommunikasjon med andre
- kunne analysere, tolke og formidle tegnspråktekster i ulike sjangrer, tekster som omfatter både estetiske, etiske, historiske og didaktiske dimensjoner
- ha innsikt i døve og tunghørte barns språk- og begrepsutvikling
- ha kjennskap til teorier om flerspråklighet og det flerkulturelle samfunnet
- ha innsikt i døves kultur og historie, slik at forståelse og respekt for egen og andres kultur og egne og andres verdier blir styrket

Pedagogisk arbeid i barnehagen

Studentene skal

- kunne legge til rette for at barn får utforske og leke med språket og utvikle et godt metaspråk, ut fra det enkelte barnets behov og forutsetninger
- kunne arbeide med grunnleggende begrepsopplæring, i samarbeid med andre fagområder
- kunne legge til rette for allsidige og utforskende samtaler om temaer som barn er opptatt av, og som er viktig for dem i hverdagen
- ha evne til å skape gode, sammenhengende framstillinger i variert muntlig og medierelatert kommunikasjon
- kunne støtte og videreutvikle det enkelte barnets tospråklige eller flerspråklige utvikling

Samhandling og refleksjon

Studentene skal

- kunne samarbeide med foreldre/foresatte og personalet i barnehagen om hvordan barnehagen kan gi opplæring i norsk tegnspråk og i tråd med intensjonene i rammeplanen for barnehagen
- vise hvordan de kan vurdere læremidler i faget i samsvar med gjeldende planer i barnehagen og grunnskolen og forklare dette for personalet
- utvikle norsk tegnspråk gjennom selv å prøve ut metoder, læremidler og ulike former for IKT i undervisningen

3.14 Duodji

Formål og egenart

Duodji er et fag der studentene kan ha forskjellig nivå når de starter, blant annet avhengig av om de har hatt faget i videregående opplæring. Studiet må organiseres slik at studentene blir faglig kvalifisert til å arbeide i barnehagen.

Barnehagens virksomhet er knyttet til årstider og til temaer, og det må komme fram i høgskolens duodjiutdanning. En viktig del av utdanningen er å lære hvordan barn kan bli kjent med materialer gjennom lek. Sammenhengen mellom faglig kunnskap og kyndighet og didaktisk refleksjon står sentralt. Studentenes utvikling i og tilpasning til duodji skal komme til uttrykk i deres duodjiutøvelse og didaktiske refleksjoner. En stor del av førskolelærerstudiet skal legge vekt på barns uttrykksform, utvikling, styrking av identitet og kulturforståelse. Duodji og duodjiutøvelse er viktige redskaper for studentens erkjennelse, erfaringer, refleksjoner, utvikling og kommunikasjon. Praktisk duodjiutøvelse skal danne grunnlaget for studentenes forståelse og erfaring og må derfor utgjøre den største delen av studiet.

Målområder

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaring, studentens eget arbeid, faglige oppgaver og didaktisk refleksjon.

Faglig kunnskap

Studentene skal

- ha kunnskap om fagets formål, innhold, historie og begrunnelse
- kunne samle inn materialer i naturen og bearbeide dem
- kunne bruke grunnleggende arbeidsteknikker og høvelige redskaper
- kunne vurdere bruksverdien av naturmaterialer fra nærmiljøet og kunne bruke slike materialer
- kunne bruke duodji-terminologi, for å kunne beskrive materialer og forklare arbeidsprosesser
- kunne bruke IKT som verktøy og virkemiddel i arbeidet med duodji

Pedagogisk arbeid med barn

Studentene skal

- kunne tilpasse sine ferdigheter i duodji til barnehagens temaer, årstidene og barnas utviklingsnivå
- kunne stimulere og gjennom lek veilede barn i deres kreative utvikling i duodji
- kunne fremme interesse for duodji, for å styrke barnas personlige og samiske identitet
- kunne planlegge og gjennomføre kreative aktiviteter i duodji

Samhandling og refleksjon

Studentene skal

- kunne knytte duodji til blant annet samisk språk, joik, fortellinger, sang og drama og til naturen
- kunne bruke duodji som et personlig og kollektivt kommunikasjonsmiddel

- kunne formidle faget i en kollegial fellesskap, slik at det kan gå inn i tverrfaglige og flerfaglige temaarbeider og prosjekter
- kunne dokumentere egen skapende prosess
- kunne vurdere og formidle sammenhengen mellom teoriopplæringen og den praktiske opplæringen og mellom egen læring og barnas utvikling innenfor duodji

3.15 Samisk

Formål og egenart

Norge har tre samiske språkgrupper: sørsamisk, lulesamisk og nordsamisk. Situasjonen for det samiske språket er forskjellig fra norsk, både som skolefag og med hensyn til språkets samfunnsmessige stilling. Det er store forskjeller mellom språkgruppenes innbyrdes, og variasjonene innenfor de ulike språkområdene er også betydelige. Dette må en ta hensyn til på alle nivåer. En særlig utfordring er språksituasjonen i områder der samisk nylig er blitt et skolefag, og der språket blir lite brukt i offentlig sammenheng utenfor skolen og barnehagen.

Samisk i førskolelærerutdanningen er organisert både som morsmålsfag og fremmedspråk. Den overordnede målsettingen for utdanningen er å forberede studentene slik at de kan fungere som lærere i og på samisk i barnehagen og i begynneropplæringen det første året i grunnskolen i tråd med gjeldende læreplaner og rammeplaner. Gjennom lærerutdanningen skal studentene styrke sine egne kunnskaper i språket både praktisk og teoretisk. Utgangspunktet er at samisk både er et identitetsfag, opplevelsesfag, dannelsesfag, kulturfag, ferdighetsfag, redskapsfag og kommunikasjonsfag. Studentene skal lære og få øving i å arbeide med samisk i barnehagen og i begynneropplæringen på skolen. Utdanningen skal oppmuntre til kreativitet, og studentene skal møte både faglige og andre utfordringer som kan oppstå i forbindelse med bruk av språket i barnehagen og undervisning i og på samisk det første året i grunnskolen.

Målområder

Arbeidet med målområdene skal sikre et vekselspill mellom teoretisk kunnskap, praksiserfaring, studentens eget arbeid, faglige oppgaver og didaktisk refleksjon.

Faglig kompetanse

Studentene skal

- kunne bruke samisk som muntlig og skriftlig kommunikasjonsspråk i alle barnehagens gjøremål og som undervisningsspråk i alle fag i barnehagen og det første året i grunnskolen, og være gode forbilder i sin egen muntlige språkbruk og sin aktive bruk av samisk skriftspråk
- kunne gjøre rede for hovedtrekkene i talespråket og skriftspråket
- ha systematisk kunnskap om samisk språk og språkets formelle sider på lyd-, ord- og setningsnivå og kunne vurdere tekster
- ha kunnskap om ulike typer og sjangrer av samisk litteratur, slik at de kan vurdere, velge ut og bruke litteratur og høvelige tekster i barnehagen og i undervisningen i første klasse på skolen og gjøre rede for hovedtrekkene i litteraturen
- ha kunnskap om språkopplæringsmetoder i forhold til hovedlinjene i barns språkutvikling
- ha kunnskap om grunnleggende lese- og skriveopplæring
- kjenne til grunnprinsippene for forsøks- og utviklingsarbeid, med særlig vekt på utvikling av læremidler
- ha oversikt over hovedtrekkene i samisk språkhistorie, slik at de kjenner bakgrunnen for språklige variasjoner, utvikler språklig toleranse og lærer seg å verdsette språket som kulturarv

Pedagogisk arbeid med barn

Studentene skal

- kunne planlegge, tilpasse, gjennomføre og vurdere språkopplæring og temabasert arbeid og undervisning på grunnlag av fagdidaktisk analyse
- kunne formidle kunnskap om og bidra til forståelse av det samiske språkets status og rolle i samfunnet innenfor ulike samfunnssektorer og kjenne til ulike sider ved flerspråklighet

Samhandling og refleksjon

Studentene skal

- kunne vurdere egen utvikling i faget
- kunne vurdere og formidle sammenhengen mellom fagets målsetting, lokale forutsetninger og hensiktsmessige arbeidsmetoder
- kunne bruke forskjellige faglige presentasjonsmetoder og ta i bruk og kritisk vurdere informasjons- og kommunikasjonsteknologi

FORSKRIFT TIL RAMMEPLAN FOR FØRSKOLELÆRERUTDANNING

Fastsatt av Utdannings- og forskningsdepartementet 3. april 2003 med hjemmel i lov av 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler § 46 nr. 4.

§ 1. *Organisering og innhold*

Førskolelærerutdanning er en treårig utdanning (180 studiepoeng). Utdanningen omfatter en obligatorisk del på 150 studiepoeng og en valgbar del på 30 studiepoeng.

Utdanningens obligatoriske del består av

pedagogikk	45 studiepoeng
faglig-pedagogiske studier	105 studiepoeng
som består av	
drama	10–15 studiepoeng
forming	10–15 studiepoeng
fysisk fostring	10–15 studiepoeng
KRL	10–15 studiepoeng
matematikk	10–15 studiepoeng
musikk	10–15 studiepoeng
naturfag med miljølære	10–15 studiepoeng
norsk	15 studiepoeng
samfunnsfag	10–15 studiepoeng
praksisopplæring som en integrert del av studieenheter	

Studiets valgbare del består av

fordypningsenhet	30 studiepoeng
------------------	----------------

Studiet gir grunnlag for tildeling av graden bachelor – førskolelærerutdanning.

I tillegg kan institusjonen tilby en linjedelt førskoleutdanning, hvor omfanget av fordypning kan økes ved omfordeling mellom eller bortvalg av fag i de faglig-pedagogiske studiene. Utdanningen skal omfatte pedagogikk, norsk, matematikk, kristendoms-, religions- og livssynskunnskap og minst ett praktisk eller estetisk fag med et omfang som minst tilsvarer hovedmodellen.

§ 2. *Fastsetting av fagplan*

Bestemmelser om faglig innhold, praksisopplæring, organisering, arbeidsformer og vurderingsordninger utover det som følger av rammeplanen, fastsettes av høyskolens styre og tas inn i en fagplan.

§ 3. *Praksisopplæring*

- a) Utdanningen skal omfatte praksisopplæring i 20 uker som en integrert del av de ulike studieenheter. Høyskolen bestemmer praksisperiodenes lengde.

- b) Studenten skal få en formell vurdering etter hver praksisperiode uttrykt med karakteren bestått/ikke bestått. Dersom studenten ikke består en praksisperiode, kan samme periode bare gjennomføres én gang til. Etter avsluttet praksis gis det en avsluttende vurdering uttrykt med karakteren bestått/ikke bestått.

§ 4. Skikkethetsvurdering

Høgskolen skal vurdere om en student er skikket for læreryrket, jf. universitets- og høgskoleloven § 42b og forskrift gitt av departementet.

§ 5. Eksamensbestemmelser

Eksamen organiseres og gjennomføres etter den eksamensforskrift som er fastsatt av høgskolen. I faget norsk skal studentene prøves i begge målformer.

§ 6. Vitnemål

Det utstedes vitnemålet for bachelor – førskolelærerutdanning. Vitnemålet skal vise alle fag som inngår i studiet. Det skal omfatte karakterer i pedagogikk, fordypningsenheten og minst fire karakterer i fag eller fagkombinasjoner i de faglig-pedagogiske studiene, i tillegg til bestått for praksis.

§ 7. Fritak fra eksamen eller prøve

Eksamen eller prøve som ikke er basert på rammeplan for førskolelærerutdanning, kan gi grunnlag for fritak, jf. § 49 i universitets- og høgskoleloven. Utdanning som skal gi grunnlag for fritak i den obligatoriske delen, må i hovedtrekk samsvare med rammeplanen for tilsvarende studieenhet i førskolelærerutdanningen, inkludert praksis og fagdidaktikk for små barn. Dersom tidligere utdanning ikke omfatter didaktikk, kan institusjonen gi fritak under forutsetning av at studenten kan dokumentere didaktisk kunnskap i faget. Utdanning som skal gi grunnlag for fritak i den valgfrie delen, må ha relevans for arbeid i barnehagen.

Det kan gis fritak fra prøve i en av målformene i norsk for studenter som har samisk, kvensk, norsk tegnspråk eller et annet minoritetsspråk som morsmål og som ikke har vurdering i begge norske målformer fra videregående opplæring. Det samme gjelder for utenlandske studenter som ikke har videregående opplæring fra Norge. Fritaket føres på vitnemålet.

§ 8. Ikrafttredelse og overgangsregler

Denne forskriften trer i kraft 1. august 2003. For studenter som startet studiet før høsten 2003, gjelder tidligere rammeplan med tilhørende forskrift.